

NPTEL ONLINE CERTIFICATION COURSES

INTERMEDIATE LEVEL OF SPOKEN SANSKRIT

DR. ANURADHA CHOUDRY

DEPARTMENT OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

IIT Kharagpur

**Lecture 10: Introduction of the first person pronoun in the dual form:
Part 2**

CONCEPTS COVERED

- ❑ Introduction and practice of more of the अस्मत् (asmat – us) pronoun in the द्विवचनम् (dvivacanam – dual)
- ❑ Revision of धातुरूप (dhāturūpa – verb conjugation)
- ❑ Building of vocabulary

पुनःस्मरणम् punaḥsmaraṇam - Revision

वचनम् ->
vacanam

एकवचनम्
ekavacanam

द्विवचनम्
dvivacanam

बहुवचनम्
bahuvacanam

विभक्ति - vibhakti

अस्मद् - asmad

अस्मद् - asmad

अस्मद् - asmad

प्रथमा
prathamā

द्वितीया
dvitīyā

तृतीया
tritīyā

चतुर्थी
caturthī

पञ्चमी
pañcamī

षष्ठी
ṣaṣṭhī

सप्तमी
saptamī

(सम्बोधनम्)
(sambodhanam)

अहम्
aham

माम् / मा
mām / mā

मया
mayā

मह्यम् / मे
mahyam / me

मत्
mat

मम / मे
mama / me

मयि
mayi

-

आवाम्
āvām

आवाम् / नौ
āvām / nau

वयम्
vayam

अस्मान् / नः
asmān / naḥ

अस्माभिः
asmābhiḥ

अस्मभ्यम् / नः
asmabhyam / naḥ

अस्मत्
asmāt

अस्माकम् / नः
asmākam / naḥ

अस्मासु
asmāsu

-

अभ्यासः (abhyāsaḥ) - Practice

मया / मह्यम् (मे) / मत् - > आवाभ्याम् āvābhyām

सः / सा / तत् / भवान् (वती)
saḥ / sā / tat/ bhavān (vatī)

उपविशति / न्ति / सि / थः / थ
upaviśati / nti / si / thaḥ / tha

ते / ताः / तानि / भवन्तः / वत्यः
te / tāḥ / tāni / bhavantaḥ / vatyah

मया
mayā

सह न उपवेक्ष्यति ...
saha na upavekṣyati ...

आवाभ्याम्
āvābhyām

विना आसन्दे न उपविष्टवान् / वती / वन्तौ / वत्यौ / वन्तः / वत्यः
vinā āsande na upaviṣṭavān / vatī / vantaḥ / vatyau / vantaḥ / vatyah

त्वम् / युवाम् / यूयम्
tvam / yuvām / yūyam

अस्माभिः
asmābhiḥ

प्रत्यागतवान् / वती ... (returned)
pratyāgatavān / vatī ...

तीर्थयात्रार्थं न गच्छति ...
tīrthayātrārtham na gacchati ...

मया / मह्यम् (मे) / मत् - > आवाभ्याम् āvābhyām (नौ nau)

		वस्त्रं / वस्त्राणि प्रयच्छति ... vastram / vastrāṇi prayacchati
सः / सा ...	मह्यम् / मे mahyam / me	... प्रददाति / प्रददति ... pradadāti / pradadati
ते / ताः ...	आवाभ्याम् / नौ āvābhyām / nau	... प्रददासि / प्रदत्थः / प्रदत्थ ... dadāsi / pradatthaḥ / pradattha
त्वम् / युवाम् / यूयम् tvam / yuvām / yūyam	अस्मभ्यम् / नः asmabhyam / naḥ	रुचिरं पुस्तकम् आनेष्य.. (bring) ruciram pustakam āneṣya... विश्वं भ्रमितुं रोचते / पर्वताः रोचन्ते viśvam bhramituṁ rocate / parvatāḥ rocante

मया / मह्यम् (मे) / मत् - > आवाभ्याम् āvābhyām

सः / सा / तत् / भवान् (वती)
saḥ / sā / tat / bhavān (vatī)

प्रशंसां / निन्दां
praśamsāṁ / nindāṁ

न प्राप्नोति / प्राप्नुवन्ति / प्राप्नोषि / नुथः / नुथ
na prāpnoti / prāpnuvanti / prāpnoṣi / nuthaḥ / nutha

ते / ताः / तानि / भवन्तः (वत्यः)
te / tāḥ / tāni / bhavantaḥ (vatyaḥ)

मत्
mat

अधिकं / किञ्चित्
adhikaṁ / kiñcit

शृणोति / शृण्वन्ति / शृणोषि / शृणुथः / शृणुथ
śṛṇoti / śṛṇvanti / śṛṇoṣi / śṛṇuthaḥ / śṛṇutha

आवाभ्याम्
āvābhyām

शीघ्रं / मन्दं
śīghraṁ / mandam

चलति ... / चालयति ... / कार्यं करोति ...
calati ... / cālayati ... / kāryam karoti ...

त्वम् / युवाम् / यूयम्
tvam / yuvām / yūyam

अस्मत्
asmat

स्थूलः / कृशः
sthūlah / kṛśah

dual

स्थूलौ (ले) / कृशौ (शे)
sthūlau (le) / kṛśau (śe)

अस्ति / सन्ति / असि / स्थः / स्थ
asti / santi / asi / sthaḥ / stha

स्थूलाः / कृशाः
sthūlāḥ / kṛśāḥ

मम (मे) / मयि -> आवयोः āvayoḥ (नौ nau)

सः / सा / तत् / भवान् (वती)
saḥ / sā / tat / bhavān (vatī)

कल्याणम्
kalyāṇam

इच्छति
icchatī ...

ते / ताः / तानि / भवन्तः (वत्यः)
te / tāḥ / tāni / bhavantaḥ (vatyaḥ)

मम / मे
mama/me

अध्यापकान्
adhyāpakān

जानाति / जानन्ति / जानासि / जानीथः / जानीथ
jānāti / jānanti / jānāsi / jānītha / jānītha

आवयोः / नौ
āvayoḥ / nau

कृते कार्यं
kṛte kāryam

करिष्यति ... दास्यति ...
kariṣyati ... dāsyati ...

त्वम् / युवाम् / यूयम्
tvam / yuvām / yūyam

अस्माकम् / नः
asmākam / naḥ

चित्रं
citraṁ

समापितवान् / वती ...
samāpitavān / vatī ...

जनकः... / अम्बा... सह
janakaḥ... / ambā ... saha

खादति ...
khādati ...

कार्यालयम् अवश्यं
kāryālayam avaśyam

आगमिष्यति ...
āgamiṣyati ...

मम (मे) / मयि -> आवयोः āvayoḥ

सः / सा / भवान् (वती) ...
saḥ / sā / bhavān (vatī) ...

विश्वासं / विश्वासः
viśvāsaṁ / viśvāsaḥ

करोति / षि / मि ...
karoti / ṣi / mi ...

तस्य / तस्याः / भवतः / त्याः
tasya / tasyāḥ / bhavataḥ / tyāḥ

मयि
mayi

प्रीतिं / प्रीतिः
prītiṁ / prītiḥ

अस्ति
asti

त्वं / तव ...
tvam / tava ...

आवयोः
āvayoḥ

दया
dayā

अस्मासु
asmāsu

भयम्
bhayam

अस्ति / नास्ति
asti / nāsti

सद्गुणाः
sadguṇāḥ

सन्ति / न सन्ति
santi / na santi

दुर्गुणाः
durguṇāḥ

वचनम् -> vacanam	एकवचनम् ekavacanam	द्विवचनम् dvivacanam	बहुवचनम् bahuvacanam
विभक्ति - vibhakti	अस्मद् - asmad	अस्मद् - asmad	अस्मद् - asmad
प्रथमा prathamā	अहम् aham	आवाम् āvām	वयम् vayam
द्वितीया dvitīyā	माम् / मा mām / mā	आवाम् / नौ āvām / nau	अस्मान् / नः asmān / naḥ
तृतीया tritīyā	मया mayā	आवाभ्याम् āvābhyām	अस्माभिः asmābhiḥ
चतुर्थी caturthī	मह्यम् / मे mahyam / me	आवाभ्याम् / नौ āvābhyām / nau	अस्मभ्यम् / नः asmabhyam / naḥ
पञ्चमी pañcamī	मत् mat	आवाभ्याम् āvābhyām	अस्मत् asmat
षष्ठी ṣaṣṭhī	मम / मे mama / me	आवयोः / नौ āvayoh / nau	अस्माकम् / नः asmākam / naḥ
सप्तमी saptamī	मयि mayi	आवयोः āvayoh	अस्मासु asmāsu
(सम्बोधनम्) (sambodhanam)	-	-	-

गीताश्लोकः gītāślokaḥ

अध्येष्यते च य इमं धर्म्यं संवादमावयोः। —
adhyeṣyate ca ya imaṁ dharmyaṁ saṁvādamāvayoḥ।

न+अ

ज्ञानयज्ञेन तेनाहमिष्टः स्यामिति मे मतिः ॥१८॥ ७०॥
jñānayaajñena tenāhamiṣṭaḥ syāmiti me matiḥ ॥18॥ 70॥

And he who shall study this sacred discourse of ours,
by him I shall be worshipped with the sacrifice of knowledge.

संवादम् + आवयोः

संवादमावयोः

6th 15th
dual

Gītā: A Gate on the World

The Gita... is a gate opening on the whole world of spiritual truth and experience and the view it gives us embraces all the provinces of the supreme region. It maps out, but it does not cut up or build walls or hedges to confine our vision.

Sri Aurobindo

Seer, Poet and Philosopher

(15th August 1872 – 5th December 1950)

Conclusion

कल्याणमस्तु
kalyāṇamastu

NPTEL ONLINE CERTIFICATION COURSES

*Thank
you*

